

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019

Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊԵՏՆՈՒՄՊՅՈՒՄՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 7

Ռոզա Աբաջյան

«ՄՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՐՆԴԻ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՍՈՒՍԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ
ՀԻՄՔ 52

Մոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ
ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 77

Մոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ
ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՍԱԿ.....122

Եվա Սադոյան	
ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ	137
Ռուբինա Պետրոսյան	
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՅ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)	153
Մամինե Պետրոսյան	
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ	178
Աշխեն Սողոմոնյան	
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ	192
Էդգար Կարապետյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՈՒՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՅԸ ՀՀ-ՈՒՄ	210
Նունե Հայրապետյան	
ՍԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՅԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ	222
Լիանա Եղիգարյան	
ՊԱՏԻԺ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՄ ՄԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ	233

Ռոզա Աբրահամյան	
ԱՆՉԱՓՈՒՄԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԱՄԲ ԱԶԱՏԱԶԲԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....	247
Սրբուհի Գալյան	
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏԱՄԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԻՃՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....	259
Տիգրան Ղազարյան	
ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ ՆԱԽԱԶԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	269
Անի Դանիելյան	
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....	293
Առնուլդ Վարդանյան	
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....	310
Անի Զիլինգարյան	
ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ	327
Լիլիթ Պետրոսյան	
«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ	340
Անի Միքայելյան	
ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....	354

Տիգրան Դադունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ
ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՄ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ԳԼՈՔԱԼԻԶՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ 405

ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱՒՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ

Անի Միքայելյան¹

Իրավաբանական գրականության մեջ դատական պաշտպանության իրավունքի բովանդակության վերաբերյալ առկա է երկու մոտեցում: Առաջին մոտեցման համաձայն՝ դատական պաշտպանության իրավունքի բովանդակության մեջ առանձնանում են նյութական և դատավարական կողմերը: Նյութականը ներառում է քաղաքացու՝ խախտված իրավունքների վերականգնման իրավունքը, իսկ դատավարականը՝ դատարան դիմելու իրավունքը: Երկրորդ մոտեցման համաձայն՝ դատական պաշտպանության իրավունքի բովանդակությունը ներառում է կոնկրետ լիազորություններ, որոնց թվին դասվում են իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքը, այն դատարանի և այն դատավորի կողմից գործի քննության իրավունքը, որոնց ընդդատությանը այն վերապահված է օրենքով²:

Այսինքն՝ *դատական պաշտպանության իրավունքի բաղկացուցիչ տարրն է անձի՝ այն դատարանում իր գործի քննության իրավունքը, որի ընդդատությանն օրենքով հանձնված է տվյալ գործը*³: Դատական պաշտպանության իրավունքը, ի թիվս այլոց, ենթադրում է նաև, որ իրավաբանական գործերի քննությունը և լուծումը պետք է իրականացվեն օրենքով սահմանված, այլ ոչ թե կամայականորեն ընտրված դատարանի կազմի կողմից⁴:

Վերոշարադրյալի հիման վրա կարող ենք նշել, որ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացումն ապահովվում է դատավարական այնպիսի կառուցակարգերի միջոցով, ինչպիսիք են ենթակայության և ընդդատության ինստիտուտները:

---

¹ ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական ղեկավար՝ ի. գ. դ., պրոֆեսոր Վ. Հովհաննիսյան:

² St^u Научно-практический комментарий к ГПК РСФСР, под ред. *М.К. Треушников*, М., Изд-во «Городец», 2000, էջ 161:

³ St^u և ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2009 փետրվարի 03-ի թիվ ՍԴՈ-787 որոշումը:

⁴ St^u և Определение Конституционного Суда РФ от 4 июня 1998 г. «По жалобе гражданина Генина А.И. на нарушение его конституционных прав пунктом 1 части 2, էջ 122, ГПК РСФСР» // С 3, 1998, № 30, էջ 3799:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը ընդհանուր իրավասության դատարան դիմելու իրավունքի իրացման (հայցադիմում ներկայացնելու) համար նախատեսել է մի շարք ձևական և բովանդակային պահանջներ, որպիսիք անհրաժեշտ են դիմողի անձը (ներկայացուցչին) նույնականացնելու, դատարան ներկայացվող հայցադիմումը, այդ անձի իրավունքների ու ազատությունների խախտման փաստը, հանգամանքները, պատասխանողին ուղղված իրավական պահանջը մասնագիտորեն ձևակերպելու, առկա վեճի բնույթն ու բովանդակությունը դատարանի կողմից պարզելու և դրան իրավական գնահատական ու լուծում տալու նպատակով:

Նշվածի հիման վրա կարող ենք փաստել, որ ենթակայությունը և ընդդատությունը հանդես են գալիս որպես դատարան դիմելու իրավունքի իրացման պայմաններից մեկը:

Պատշաճ ընդդատության հիմնարար իրավական արժեքը հենց այն է, որ ոչ ոք չպետք է զրկվի իր գործն այն դատարանում և այն դատավորի կողմից քննելու իրավունքից, որոնց ընդդատությանն այն վերապահված է օրենքով: Միայն օրենքով պետք է սահմանվեն ընդդատության փոփոխման հստակ հիմքերը՝ բացառելով անորոշությունը, սուբյեկտիվիզմը, դատական կամայականությունները գործը մի դատարանից մեկ այլ դատարան հանձնելու հարցը լուծելիս¹:

Դատական պաշտպանության սահմանադրորեն ամրագրված իրավունքի խախտման են հանգեցնում այն դեպքերը, երբ գործը քննում է այն դատարանը, որը տվյալ գործը քննելու իրավասություն չունի, կամ ընդհակառակը, երբ դատարանը, որը իրավասու է տվյալ գործը քննելու, հրաժարվում է այն քննության ընդունելուց:

Քաղաքացիական գործի ճիշտ ընդդատության որոշումն ունի գործնական կարևոր նշանակություն: Միայն դատարան հայցի ներկայացումը, ոչ ընդդատյա դատարանի կողմից հայցադիմումը վարույթ ընդունելը և քննություն իրականացնելը հանգեցնում են

---

¹ St 'u Постановление Конституционного Суда РФ от 16 марта 1998 г. «По делу о проверке конституционности статьи 44 УПК РСФСР и статьи 123 ГПК РСФСР в связи с жалобами ряда граждан» // С 3, 1998, № 12, էջ 1459; նաև Определения Конституционного Суда РФ от 4 июня 1998 г., 1 апреля 1999 г., 13 апреля 2000 г.:

ընդդատության կանոնների խախտման, որը քաղաքացիական դատավարության տարբեր փուլերում կարող է ունենալ իրավական տարբեր հետևանքներ՝ ընդհուպ դատական ակտի բեկանում:

Գործող ՀՀ ՔԴՕ-ն, ի տարբերություն նախկին ՀՀ ՔԴՕ-ի, հստակորեն տարբերակում է ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքները:

Ըստ ՀՀ ՔԴՕ իրավակարգավորման՝ ընդդատության կանոնների խախտման հետևանքը հայցի հարուցման փուլում հայցադիմումը վերադարձնելն է, գործի նախապատրաստման, քննության փուլերում՝ գործի հանձնումը այլ դատարանի քննությանը՝ ըստ պատշաճ ընդդատության:

Բացի այս երկու հիմքերից՝ ՀՀ ՔԴՕ-ն նախատեսում է նաև հայցադիմումի ընդունման մերժումը (ՀՀ ՔԴՕ 126-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետ) և գործի վարույթի կարճումը (ՀՀ ՔԴՕ 182-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետ) այն դեպքերում, երբ գործը ենթակա չէ քննության քաղաքացիական դատավարության կարգով:

Ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքները կարելի է տարանջատել՝ ելնելով խախտման հայտնաբերման պահից:

Վերջարադրյալի հիման վրա կարող ենք նշել, որ **ենթակայության (առարկայական ընդդատության) կանոնների խախտման իրավական հետևանքը** հայցի հարուցման փուլում հայցադիմումի ընդունումը մերժելն է, իսկ գործի նախապատրաստման, քննության փուլերում՝ գործի վարույթը կարճելը:

Տարածքային ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքը համապատասխանաբար հայցի հարուցման փուլում հայցադիմումը վերադարձնելն է, իսկ գործի նախապատրաստման, քննության փուլերում՝ գործի հանձնումը այլ դատարանի քննությանը՝ ըստ պատշաճ ընդդատության:

Սույն աշխատանքի շրջանակներում ուսումնասիրության առարկա են ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման հետևանքները քաղաքացիական գործի հարուցման փուլում, որոնք են հայցադիմումը վերադարձնելը և հայցադիմումի ընդունումը մերժելը:

Հայցադիմումի վարույթ ընդունելու հարցը լուծելիս դատարանը նախ և առաջ պարզում է հայցադիմումի ընդունումը մերժե-

լու կամ այն վերադարձնելու հիմքերի առկայությունը և միայն այդ հիմքերի բացակայության պարագայում որոշում է կայացնում հայցադիմումի վարույթ ընդունելու մասին:

Ընդ որում՝ նշված հիմքերի առկայությունն ստուգելու համար դատարանը չպետք է կաշկանդվի հայցվորի կողմից հայցադիմումում ներկայացված պահանջի ձևակերպումից և պարտավոր է հայցադիմումը վարույթ ընդունելու փուլում դրա բովանդակությունից հասկանալ վեճի բնույթն ու կիրառման ենթակա օրենսդրությունը, որպեսզի անսխալ որոշի նաև գործի ենթակայությունը:

Այլ կերպ ասած՝ հայցադիմումի վարույթ ընդունելու հարցը լուծելիս դատարանը նախ և առաջ պետք է որոշի՝ վեճը ենթակա է արդյոք դատարանի քննությանը: Եթե դատարանը պարզում է, որ վեճը դատարանի քննությանը ենթակա չէ, ապա մերժում է հայցադիմումի ընդունումը (ՀՀ ՔԴՕ 126-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետ): Այսինքն՝ ընդհանուր իրավասության դատարանը հայցադիմումի վարույթ ընդունելու հարցը լուծելիս ստուգում է նաև գործի (վեճի)՝ իրեն ենթակա լինելու վեճի քաղաքացիաիրավական (մասնավոր իրավական) բնույթը և վարույթ է ընդունում այն հայցադիմումը, որը բխում է քաղաքացիաիրավական հարաբերությունից¹:

Նման իրավակարգավորումը կոչված է բացառելու դատարանների իրավասությանը չհանձնված վեճերի քննությունը և լուծումը դատարանների կողմից: Եթե գործը ենթակա չէ դատարանի քննությանը, ապա դատարան դիմող անձը հայց հարուցելու իրավունք չունի, իսկ դատարանն իրավասու չէ խախտելու այլ մարմինների իրավասությունը և լուծելու նրանց վերապահված գործերը:

Ենթակայության հարցը պարզելուց հետո դատարանը պետք է որոշի քաղաքացիական գործի ընդդատությունը, որը, ինչպես արդեն նշեցինք, տարանջատում է դատարանների իրավասությունը դատական համակարգի միևնույն օղակի ներսում: Քաղաքացիական գործի դատական ենթակայությունը որոշելուց անմիջապես հետո հայցադիմումը (դիմումը) ընդունող դատավորը պետք է

---

¹ Տե՛ս ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ թիվ ԵԿԴ/0745/02/11 քաղաքացիական գործով 31.08.2012 թ. որոշումը:

պարզի, թե տվյալ գործն ընդդատյա՞ է արդյոք այն դատարանին, որին սպասարկում է ինքը: Ընդդատության հարցը դատավորը լուծում է միանձնյա հայցադիմումն ընդունելու հարցը լուծելու հետ միաժամանակ: Եթե գործն ընդդատյա չէ տվյալ դատարանին, ապա դատավորը վերադարձնում է հայցադիմումը (ՀՀ ՔԴՕ 127 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետ): Առաջին ատյանի դատարանը հայցադիմումը վերադարձնելու մասին որոշում է կայացնում՝ այն հայցադիմումի և դրան կից փաստաթղթերի հետ ուղարկելով հայցվորին (ՔԴՕ 127 հոդվ. 2-րդ մա):

Հայցադիմումը վերադարձնելը քաղաքացիադատավարական պաշտպանության միջոց է: Որպես քաղաքացիադատավարական պաշտպանության միջոց՝ հայցադիմումը վերադարձնելը ներկայացնում է կոնկրետ պահանջներ, որոնք անհրաժեշտ է իրականացնել դատական պաշտպանության իրավունքի կենսագործման համար: Այդ պահանջները խոչընդոտում են անբարեխիղճ հայցվորի կողմից քաղաքացիական գործով վարույթի հարուցումը: Ընդ որում՝ անբարեխիղճ համարվում է այն կողմը, որը փորձում է կենսագործել դատական պաշտպանության իրավունքը շրջանցելով օրենսդրությամբ ամրագրված կանոնները, որի հետևանքով կարող են խախտվել այլ անձանց իրավունքները:

Դատական պաշտպանության իրավունքը կարող է սահմանափակվել՝ կապված հայցադիմում ներկայացնելիս կոնկրետ պայմանների չպահպանման հետ:

Սուբյեկտիվ իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը ներառում է դատարանի կողմից որոշումների կայացում, ընդ որում՝ հայցադիմումի վերադարձման մասին որոշումը նպատակառոդված է նրան, որ վերացվեն խոչընդոտները շահագրգիռ անձի կողմից դատական պաշտպանության իրավունքի կենսագործման ճանապարհին¹:

Հետևաբար հայցադիմումը վերադարձնելու մասին որոշմամբ դատարանը պետք է մատնանշի խոչընդոտների վերացման ուղիները: Օրինակ՝ ընդդատության կանոնների խախտման դեպքում,

---

¹ St` u **Соловьева Т.С.**, Возвращение искового заявления в гражданском судопроизводстве: Дисс. на соискание учёной степени кандидата юридических наук, Саратов, 2006, էջ 15-18:

կարծում ենք, դատարանը պետք է մատնանշի, թե ո՞ր դատարան պետք է դիմի հայցվորը՝ գործող օրենսդրության համաձայն:

Հայցադիմումը վերադարձնելու խնդրին անդրադարձել է նաև ՀՀ Սահմանադրական դատարանը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 79-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործում¹: Սույն որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը նշել է, որ դատարան (այդ թվում՝ Սահմանադրական դատարան) դիմելուն առնչվող իրավահարաբերությունների օրենսդրական կարգավորման նպատակը ոչ միայն դիմումի բովանդակության վերաբերյալ պարտադիր պայմաններ սահմանելն է, այլև այն քննության ընդունելու (կամ չընդունելու) պատճառաբանման նորմատիվ պահանջի սահմանումը: Ի թիվս վերոնշյալի՝ դատարանը գտել է նաև, որ անձի իրավունքների դատական պաշտպանության արդյունավետ իրականացումը պայմանավորված է նաև օրենքներով նախատեսված ընթացակարգային պահանջների հստակ և միակերպ կատարմամբ, որպիսիք իրավական պայմաններ կստեղծեն մի կողմից՝ անձի՝ դատարան հասցեագրված դիմումի, դրանում բարձրացված հարցերի օբյեկտիվորեն գնահատմամբ, նաև նրա հիմնավոր ճանաչմամբ, մյուս կողմից՝ դատարանի կողմից այդ դիմումի քննությամբ (այդ թվում՝ նախնական) պատճառաբանված որոշում կայացնելու համար: Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ օրենսգրքով նախատեսված է կոնկրետ իրավական կառուցակարգ, որի շրջանակներում դատարանն իրավասու է գնահատելու հայցադիմումի ընդունելիությանն առնչվող պահանջների և պայմանների պահպանվածությունը:

Սահմանադրական դատարանը նշել է նաև, որ, *հայցադիմումը վերադարձնելու մասին միջանկյալ դատական ակտ կայացնելուլ, դատարանը պատշաճ հիմնավորմամբ պետք է մատնանշի*

---

¹ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 17.04.2012 թ. թիվ ՍԴՈ-1022 որոշումը՝ «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 79-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով»:

այն բոլոր առերևույթ թերությունները, որոնք թույլ են տրվել հայցվորի կողմից ներկայացված հայցադիմումում¹:

ՀՀ ՔԴՕ 127-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ հայցադիմումը վերադարձնելու մասին որոշման մեջ նշվում են հայցադիմումը վերադարձնելու բոլոր հիմքերը: Սակայն ընդդատության կանոնների խախտման հիմքով հայցադիմումը վերադարձնելու դեպքում, նույնիսկ հայցադիմումի վերադարձման հիմքը նշելու պարագայում էլ հայցվորը պատշաճ աստան որոշելու հարցում կարող է ընկնել անորոշության մեջ: *Մեր կարծիքով՝ նպատակահարմար կլիներ, եթե ՔԴՕ-ն նորմ սահմաններ այն մասին, որ էթե դատավորը գործն այդ դատարանին ընդդատյա չլինելու հիմքով վերադարձնում է հայցադիմումը, այս պարտավոր է իր որոշման մեջ ցույց տալ, թե հայցվորը որ դատարանին պետք է դիմի²:* Այսպես, օրինակ, ՌԴ ՔԴՕ-ի 129-րդ հոդվածը, որը կարգավորում է հայցադիմումը վերադարձնելուն առնչվող հարցերը, պարունակում է նորմ, որի համաձայն, երբ դատավորը վերադարձնում է հայցադիմումը գործը տվյալ դատարանին ընդդատյա չլինելու հիմքով, հայցադիմումը վերադարձնելու մասին որոշման մեջ պետք է անպայման նշի այն դատարանը, որին կարող է դիմել հայցվորը:

ՀՀ դատարանների նախագահների խորհուրդը իր՝ 20.09.2005 թ.-ի թիվ 67 որոշմամբ³ ևս անդրադարձել է ՀՀ ՔԴՕ-ով գործը տվյալ դատարանին ընդդատյա չլինելու հիմքով հայցադիմումը վերադարձնելու խնդրին՝ արձանագրելով, որ այն դեպքում, երբ դատավորը, ընդդատության կանոնների համապատասխան, պարզում է, որ գործն ընդդատյա չէ տվյալ դատարանին, կայացնում է հայցադիմումը վերադարձնելու մասին պատճառաբանված որոշում:

---

¹ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 2012 թվականի ապրիլի 14-ի թիվ ՍԴՌ-1022 որոշումը:

² Տե՛ս **Պետրոսյան Ռ. Գ.**, Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, Երրորդ հրատ., Եր., Երևանի համալս. հրատ..., 2007, էջ 394-395:

³ Տե՛ս ՀՀ Դատարանների նախագահների խորհրդի՝ 2005 թվականի սեպտեմբերի 20-ի թիվ 61 որոշումը՝ «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ և 85-րդ հոդվածների կիրառման դատական պրակտիկայի մասին»:

Ասվածի հիման վրա կարող ենք նշել, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ ներկայացված հայցադիմումի ընդդատությունը պատկանում է ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանին, սակայն հայցադիմումը ներկայացնելիս խախտվել է տարածքային ընդդատության կանոնը, դատարանը վերադարձնում է հայցադիմումը:

Ենթակայության կանոնների խախտման պարագայում, այսինքն՝ այն դեպքերում, երբ գործը քաղաքացիական դատավարության կարգով ենթակա չէ քննության, դատարանը մերժում է հայցադիմումի ընդունումը:

Մինչդեռ դատական պրակտիկայում հանդիպում է նաև, որ դատարանները ենթակայության (առարկայական ընդդատության) կանոնների խախտմամբ ներկայացված հայցադիմումները վերադարձնում են հայցադիմումի ընդունումը մերժելու փոխարեն:

Օրինակ՝ Երևան քաղաքի Մալաթիա-Մեբաստիա վարչական շրջանի ընդհանուր իրավասության դատարանը թիվ ԵՄԴ/1047/02/12 քաղաքացիական գործով 15.12.2012 թ. որոշում է կայացրել հայցադիմումը վերադարձնելու մասին այն հիմքով, որ տվյալ վեճն ընդդատյա չէ Երևան քաղաքի Մալաթիա-Մեբաստիա վարչական շրջանի ընդհանուր իրավասության դատարանին. այն ընդդատյա է վարչական դատարանին, ինչը պայմանավորված է վեճի հանրային իրավական բնույթով:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն էլ իր հերթին նշված որոշումը համարել է իրավաչափ¹:

Պրակտիկայում հանդիպող նման որոշումների պատճառը նախ և առաջ ՀՀ՝ 1998 թ. ընդունված ՔԴՕ-ով ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքների չտարանջատումն էր:

ՀՀ գործող ՔԴՕ-ն արդեն հստակ տարանջատել է ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքները:

Մինչդեռ ՀՀ գործող ՔԴՕ-ն չի տարանջատում այն հետևանքների տարբերությունները, որոնք կարող են վրա հասնել գործը

---

¹ Տե՛ս ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ թիվ ԵՄԴ/1047/02/12 քաղաքացիական գործով 10.12.2012 թ. որոշումը:

ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանին ենթակա չլինելու և գործն ընդհանրապես որևէ դատարանի ենթակա չլինելու դեպքում:

Ի տարբերություն ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված իրավակարգավորման՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը տարբերակված մոտեցում է դրսևորել վեճը ՀՀ վարչական դատարանին ընդդատյա չլինելու և վեճը որևէ դատարանի ենթակա չլինելու հարցում՝ տարբերակված կերպով կարգավորելով նաև դրանցից բխող դատավարական հետևանքները (մի դեպքում սահմանելով վերահասցեագրման, մյուս դեպքում՝ հայցադիմումի ընդունման մերժումը և գործի վարույթի կարճումը), մինչդեռ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը և՛ վեճն ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանին ենթակա չլինելու, և՛ ընդհանրապես որևէ դատարանի ենթակա չլինելու դեպքում նախատեսել է մեկ ընդհանուր դատավարական հետևանք՝ հայցադիմումի ընդունմանը մերժումը:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի համաձայն՝ վարչական դատարանին որևէ գործի ընդդատյա չլինելու հանգամանքի՝ այդ գործի քննության ընթացքում պարզվելու իրավաբանական հետևանքն այն է, որ վարչական դատարանը պետք է որոշում կայացնի տվյալ գործն ըստ ընդդատության վերահասցեագրելու մասին:

Օրենսդիրը, նպատակ ունենալով վարչական արդարադատության համակարգում ապահովելու դատական պաշտպանության միջոցների գործնականում արդյունավետ երաշխավորումը, նախատեսել է հայցադիմումի վերահասցեագրման ինստիտուտը: Ընդ որում՝ այս կառուցակարգը վարչական դատավարության համակարգ ներդրվեց ՀՀ՝ 05.12.2013 թվականին ընդունված և 07.01.2014 թվականին ուժի մեջ մտած վարչական դատավարության օրենսգրքով (մինչ այդ գործող՝ 28.11.2007 թվականի ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը նշված կանոնի խախտումը դիտում էր որպես գործի վարույթի կարճման հիմք): Հայցադիմումը վերահասցեագրելը սահմանելով որպես վարչական դատարանի պարտականություն՝ օրենսդիրը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 81-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրել է, որ վարչական դատարանը, գործի քննության ցանկացած փուլում պարզե-

լով, որ տվյալ հայցադիմումի պահանջն ընդդատյա չէ իրեն, այն պատճառաբանված որոշմամբ վերահասցեագրում է ըստ ընդդատության: Այսպիսով՝ վարչական դատարանը, կաշկանդված լինելով արդարադատության պատշաճ իրականացման և անձանց իրավունքների ու ազատությունների գործնականում արդյունավետ պաշտպանության ապահովման կոնվենցիոն կարգավորումներով, պարտավոր է պարզել՝ արդյոք կոնկրետ գործն ընդդատյա է վարչական դատարանին, թե՞ ոչ, և գործի՝ վարչական դատարանին ընդդատյա չլինելու դեպքում վերահասցեագրել այն ըստ ընդդատության՝ դրանով իսկ ապահովելով անձի՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքի գործնական իրականացման երաշխավորումը¹:

Այսպիսի իրավակարգավորման ներմուծումը ՀՀ վարչադատավարական համակարգ կոչված է ապահովելու անձի դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրականացումը. դատական պաշտպանության իրավունքի իրացումն անհնար է առանց համապատասխան կառուցակարգերի, իսկ այդ կառուցակարգերի արդյունավետության մասին կարելի է խոսել միայն այն դեպքում, երբ վերջիններս ապահովում են դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք իրանացումը: Որպես գործի քննության արդյունավետության հիմնական չափանիշներ առանձնացվում են գործի՝ ողջամիտ ժամկետում քննությունը, օրինական ու հիմնավորված դատական ակտի կայացումը, դատական խնայողությունը²: *Վերը շարադրվածից հետևում է, որ ոչ իրավասու դատարանին դիմելու հանգամանքը չպետք է խոչընդոտի անձի դատական պաշտպանության իրավունքը և անհարկի ծանրաբեռնի նույնաբնույթ գործողություններ իրականացնելու և լրացուցիչ ծախսեր կատարելու պարտավորություններով կամ ձգձգի վերջիններիս իրավունքի պաշտպանության գործընթացը*³:

¹ Տե՛ս ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի՝ թիվ ՎԴ/7029/05/11 վարչական գործով 26.12.2016 թ. որոշումը:

² *Цихоцкий А.В.*, Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам: Автореферат дис. .... докт. юрид. наук, www.dissercat.com/content/teoreticheskie-problemy-effektivnosti-provosudiya-po-grazhanskim-delam-0 www.dissercat.ru.

³ Տե՛ս **Խունդկարյան Ե., Ղարսյան Ա.**, Ընդդատության ինստիտուտի իրավակարգավորման որոշ հիմնախնդիրները ՀՀ վարչական և քաղաքա-

Փաստորեն, օրենսդիրը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում սահմանել է, որ վարչական դատարանին որևէ գործի ընդդատյա չլինելու հանգամանքն այդ գործի քննության ընթացքում պարզվելու իրավաբանական հետևանքն այն է, որ վարչական դատարանը որոշում է կայացնում տվյալ գործն ըստ ընդդատության վերահասցեագրելու մասին:

Միևնույն ժամանակ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը կարգավորել է նաև այն դեպքը, երբ վեճը ենթակա չէ որևէ դատարանում քննության: Մասնավորապես՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 96-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն, դատարանը գործի քննության ցանկացած փուլում կարճում է գործի վարույթը, եթե վեճը ենթակա չէ որևէ դատարանում քննության: «Որևէ դատարան» եզրույթի ներքո օրենսդիրն ի նկատի է ունեցել, որ վեճը վերապահված չէ ՀՀ-ում գործող ընդհանուր իրավասության և մասնագիտացված դատարանների քննությանը և լուծմանը: Նման իրավակարգավորումը կոչված է բացառելու դատարանների իրավասությանը չհանձնված վեճերի քննությունը և լուծումը դատարանների կողմից: Եթե գործը ենթակա չէ դատարանին, ապա դատարան դիմող անձը հայց հարուցելու իրավունք չունի, իսկ դատարանն իրավասու չէ խախտել այլ մարմինների իրավասությունը և լուծել նրանց վերապահված գործերը, հետևաբար գործի վարույթը ենթակա է կարճման:

Ելնելով վերոգրյալից՝ գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով հստակ կարգավորում տալ այն հարցին, թե քաղաքացիական գործի հարուցման փուլում որոնք են ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքները:

Կարծում ենք՝ անհրաժեշտ է միասնական մոտեցում որդեգրել ՀՀ քաղաքացիական և վարչական դատավարության օրենսգրքերում ենթակայության և ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքների հարցում: Հետևաբար նպատակահարմար կլիներ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով ևս սահմանել վերահասցեագրման ինստիտուտը՝ դրանով իսկ համա-

---

ցիական դատավարություններում: Դատական իշխանություն, օգոստոսեպտեմբեր 2016, 8-9 (206-207), էջ 76:

պատասխանեցնելով ՀՀ ՎԴՕ-ով և ՔԴՕ-ով սահմանված իրավա-
կարգավորումները¹:

Գործի՝ ընդհանուր իրավասության դատարանին ենթակա
չլինելը կարող է բացահայտվել ինչպես քաղաքացիական գործի
հարուցման (առանց քաղաքացիական գործով վարույթ հարուցելու
ստացված հայցադիմումը վերհասցեագրելով իրավասու դատա-
րանին), այնպես էլ գործի քննության և լուծման փուլերում՝ կողմե-
րի ներկայացրած ապացույցների հետազոտության հիման վրա
ձևավորված եզրահանգմամբ, այսինքն՝ դատարանի մոտ կարող է
վերահասցեագրում իրականացնելու անհրաժեշտություն առաջա-
նալ դատավարության ցանկացած փուլում:

Միևնույն ժամանակ գործնական հետաքրքրություն է ներկա-
յացնում այն հարցը, **թե ինչպես կարող է գործել վերահասցե-
ագրման ինստիտուտը վերադաս դատական ատյաններում:**

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի համապատաս-
խան իրավակարգավորման տառացի մեկնաբանությունից ուղղա-
կիրք են բխում է, որ վերահասցեագրում կարող է իրականացնել
միայն ՀՀ վարչական դատարանը: Վերադաս դատական ատյան-
ներում վերահասցեագրման ընթացակարգի կիրառման հնարավո-
րությանը պետք է անդրադառնալ դատական այս ատյանների
լիազորությունների համատեքստում: Այսպես՝ ՀՀ վարչական
վերաքննիչ դատարանի և ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի՝ ՀՀ ՎԴՕ հա-
մապատասխան հոդվածներում նախատեսված լիազորություննե-
րի բովանդակության վերլուծությունից հետևում է, որ դատական
այս ատյանները բողոքների քննության շրջանակներում վերա-
հասցեագրում իրականացնելու լիազորություն չունեն և կաշկանդ-
ված են միայն ուղղակիք են իրենց վերապահված լիազորություննե-
րով:

---

¹ Հարկ է նշել, որ դատական պրակտիկայում նշված ինստիտուտը բավա-
կանին հաջող է գործում: Դրա օրինակ կարող են ծառայել ՀՀ վարչական
դատարանի՝ գործը վերահասցեագրելու մասին մի շարք պատճառա-
բանված որոշումները. տե՛ս, օրինակ, ՀՀ վարչական դատարանի՝ թիվ
ՎԴ/1525/05/14 վարչական գործով 03.04.2014 թ. «Հայցադիմումը վերահա-
ցեագրելու մասին» որոշումը, ՀՀ վարչական դատարանի՝ թիվ
ՎԴ/6236/05/14 վարչական գործով 01.09.2015 թ. որոշումը:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարությունում ներմուծելով վերահասցեագրման ինստիտուտը՝ քննարկման առարկա պետք է դառնա նաև դրա կիրառման հարցը վերադաս դատական ատյաններում, որի պարագայում հնարավոր է երկու տարբերակ: Առաջին՝ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը և ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը գործի վերահասցեագրման՝ հիմքերի առկայության դեպքում բեկանում են դատական ակտը՝ գործը ուղարկելով նոր քննության՝ հայցադիմումը վերահասցեագրելու համար: Երկրորդ՝ վերադաս դատարանները, դատական ակտը բեկանելով, իրենք են գործը վերահասցեագրում ըստ պատշաճ ընդդատության:

Առաջին տարբերակը համահունչ է օրենքի տառին, միաժամանակ համապատասխանում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված իրավակարգավորմանը: Սակայն արդյունավետության առումով անշուշտ խոցելի է: Ուստի կարծում ենք՝ համանման լիազորություն վերադաս դատական ատյաններին տրամադրելը կբխի արդարադատության արդյունավետության շահերից, ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի և դատական խնայողության սկզբունքի պահովման անհրաժեշտությունից:

Հաշվի առնելով նաև այն հանգամանքը, որ, օրինակ, գործի վարույթի կարճման հիմքի առկայության դեպքում (վեճը ենթակա չէ դատարանում քննության) վերադաս դատական ատյանները անձամբ են կարճում քաղաքացիական գործի վարույթը (ՀՀ ՔԴՕ 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետ):

Ասվածի հիման վրա առաջարկում ենք ՀՀ ՔԴՕ-ում նախատեսել վերահասցեագրման ինստիտուտը՝ այն ձևակերպելով հետևյալ կերպ.

«1. Դատարանը, դատավարության ցանկացած փուլում կողմերի միջոնորդությամբ կամ սեփական նախաձեռնությամբ պարզելով, որ տվյալ հայցադիմումի պահանջն ենթակա չէ իրեն, այն պատճառարանված որոշմամբ վերահասցեագրում է ըստ ենթակայության:

2. Պահանջն ըստ ենթակայության վերահասցեագրելու վերաբերյալ որոշումը դատարանը կայացնում է պահանջի իրեն ենթակա չլինելու վերաբերյալ հանգամանքը պարզելուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում՝ այն ուղարկելով դատավարության մասնակիցներին»:

Իրավաբանական գրականության մեջ կարծիք է արտահայտվում նաև այն մասին, որ առարկայական ընդդատության (ենթակայության) կանոնների խախտման հետևանք կարող է դիտարկվել նաև հայցադիմումը (բողոքը) **առանց քննության թողնելը** պարտադիր նշելով այն դատական մարմինը, որին գործը ընդդատյա է օրենքով¹:

Որպես դրա մասնավոր դեպք դիտարկվում է հետևյալը: Եթե շահագրգիռ անձը խախտում է գործի լուծման արդադատարանական կարգը, ապա շահագրգիռ անձի հայցը կարող է թողնվել առանց քննության, ինչը, սակայն, չի խոչընդոտում կրկին դիմել դատարան նույն պահանջով, եթե պահպանված լինի վեճի լուծման համաձայնեցված արտադատարանական կարգը²:

Հարկ է նշել, որ ՀՀ ՔԴՕ-ով ևս նախատեսվել է հայցը կամ դիմումն առանց քննության թողնելու նման հիմք: Այսպես՝ ՀՀ ՔԴՕ-ն սահմանում է, որ առաջին ատյանի դատարանը դատավարության ցանկացած փուլում հայցը կամ դիմումը թողնում է առանց քննության, եթե պատասխանողը մինչև հայցադիմումի պատասխան ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետի ավարտը հղում է կատարում մինչև դատարան դիմելը կողմերի միջև առկա վեճի կարգավորման՝ օրենքով կամ պայմանագրով նախատեսված արտադատական կարգը հայցվորի կողմից պահպանված չլինելու հանգամանքին՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դատարանը գտնում է, որ վեճի կարգավորման արտադատական կարգ սահմանող պայմանագիրն առ ոչինչ է, ուժը կորցրել է կամ ակնհայտորեն չի կարող կատարվել (ՀՀ ՔԴՕ 180-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետ):

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ առաջարկում ենք հայցի հարուցման փուլում, այլ կերպ ասած՝ հայցադիմումի ընդունելության հարցը որոշելիս ենթակայության կամ ընդդատության կանոնների պահպանված չլինելու դեպքում սահմանել ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից հետևյալ որոշումների կայացման հնարավորությունը.

---

¹ Տե՛ս **Осокина Г. Л.**, Курс гражданского судопроизводства России. Общая часть: Учебное пособие, Изд-во «Том», Ун-та, 2002, էջ 406:

² Տե՛ս նույն տեղը, էջ 378:

1) Հայցադիմումի վերադարձման մասին, եթե գործն ընդդատյա չէ տվյալ առաջին ատյանի դատարանին.

2) Հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին, եթե գործը ենթակա չէ որևէ դատարանում քննության.

3) Հայցադիմումը վերահասցեագրելու մասին, եթե գործը քաղաքացիական դատավարության կարգով ենթակա չէ քննության.

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ի վերջո հայցադիմումի վերադարձման մասին որոշումը նպատակաուղղված է նրան, որ վերացվեն խոչընդոտները շահագրգիռ անձի կողմից դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման ճանապարհին¹, առաջարկում ենք սահմանել դատարանի պարտականությունը՝ գործի տվյալ դատարանին ընդդատյա չլինելու հիմքով հայցադիմումը վերադարձնելու մասին որոշմամբ մատնանշելու, թե որ դատարան պետք է դիմի հայցվորը՝ գործող օրենսդրության համաձայն:

Քաղաքացիական դատավարությունում սահմանելով վերահասցեագրման ինստիտուտը՝ միաժամանակ վերադաս դատական ատյաններին ևս օժտել վերահասցեագրման լիազորությամբ:

НАРУШЕНИЕ ПРАВИЛ ПОДСУДНОСТИ НА СТАДИИ ВОЗБУЖДЕНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ДЕЛА

Ани Микаелян

Аспирант кафедры гражданского процесса ЕГУ

В данной статье рассматриваются вопросы юридических последствий нарушения правил подсудности на стадии возбуждения гражданского дела. В статье нами предпринята попытка выделить правовые последствия предметной подсудности (подведомственности) и территориальной подсудности. Предметом изучения данной статьи являются вопросы о возвращении искового заявления и отказе в принятии искового заявления. В статье также затрагивается вопрос о переадресовании искового заявления и необходимости его введения в Гражданский процессуальный кодекс.

---

¹ Տե՛ս *Соловьева Т.С.*, Возвращение искового заявления в гражданском судопроизводстве: Дисс. на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Саратов, 2006, էջ 15-18:

**THE LEGAL CONSEQUENCES OF VIOLATION OF THE RULES
OF JURISDICTION AT THE STAGE OF COMMENCEMENT
OF THE CIVIL CASE**

Ani Mikayelyan

Post-graduate student of the YSU Chair of Civil Procedure

The article is devoted to the issues related to the legal consequences of violations of the rules of jurisdiction at the stage of commencement of the civil case. The author has made an attempt to distinguish the consequences of violation of the rules of objective jurisdiction and territorial jurisdiction. First of all the article discusses the institutes of the return of complaints and rejection of complaints. The article also touches upon the question of the redirecting of the complaints and the expending of its introduction into the Civil Procedure Code.

Բանալի բառեր՝ ընդդատության կանոնների խախտում, ընդդատություն, ենթակայություն, առարկայական ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքներ, տարածքային ընդդատության կանոնների խախտման իրավական հետևանքներ, հայցադիմումի վերադարձ, հայցադիմումի ընդունումը մերժել:

Ключевые слова: нарушение правил подсудности, подсудность, подведомственность, правовые последствия нарушения правил предметной подсудности, правовые последствия нарушения правил территориальной подсудности, возвращение искового заявления, отказ в принятии искового заявления.

Key words: violation of the rules of jurisdiction, jurisdiction, jurisdiction, the legal consequences of violating the rules of objective jurisdiction, the legal consequences of violation of territorial jurisdiction, return of complaints, rejection of complaints.